

Rayon 4 (Leende)

Rapport omtrent de totstandkoming, en de verrichtingen van de O.D. en de P.A.N. te Leende, tijdens de vijandelijke bezetting en na de bevrijding, samengesteld door F.C.M. Vogels, plaatselijk leider van beide instellingen.

-----o

De O.D. werd reeds betrekkelijk kort na de overweldiging van Nederland opgericht, ook hier ter plaatse. Op aanwijzing en daartoe aangezocht door den mij eerder bekenden kapitein Dietz van het 4e G(rens) B(ataillon) werden door mij een 20-tal jongens uit de gemeente afgevraagd of zij, zoo noodig bereid waren mede te werken tot hetstel van normale verhoudingen en speciaal een soort politiegezagstaak te vervullen bij de komende bevrijding, ter overbrugging van de periode van regeeringsoosheid, welke het noodzakelijke gevolg hiervan zou zijn.

De nadien in elke gemeente gevormde verzetsgroepen zouden van verdere instructies worden voorzien, wapens zouden worden verstrekt enz., terwijl de geheele organisatie onder degelijke leiding stond en elke ondernemen of te ondernemen actie centraal zou worden geregeld en gesteund.

Hoewel de eerder genoemde heer Diets mij geregeld inlichtingen verschafte, welke uit politiek of milieugaal oogpunt voor mij van het allergrootste belang waren, [zijn de eerder genoemde instructies en bewapeningsplannen steeds uitgebleven,] zoodat de O.D. in groepsverband nooit actief is opgetreden.

Geleidelijk met het noodzakelijk worden van meer actieve verzetskernen, in verband met de noodzakelijke hulp aan geallieerde militairen, meer in het bijzonder de hulp aan Fransche krijgsgevangenen, die bij tientallen in de gemeente aankwamen, waarbij later kwam de hulp aan geallieerde piloten en onderduikers, heb ik mij van een vaste kern van directe medewerkers voorzien, met name mijn broer, Kees Vogels, die later (op 15 Juni 1943) in de uitoefening van zijn plicht bij een bomontploffing om het leven kwam. Verder Hans (Verbeek); Joep (Beliën) en Cor (van Lieshout).

Voortbouwende en aannemende, dat de noodige instructies te zijner tijd wel zouden volgen, werd, teneinde versnippering en verdeeldheid te voorkomen in de bestaande O.D.groep, speciaal in de vaste kern later geïncorporeerd de noodzakelijk geworden L(andelijke) O(rganisatie) voor onderduikers, waarvoor als contactpersoon heeft gefungeerd Joep, later vervangen door zijn broer Harry.

Om de zooveen aangehaalde redenen is door mij steeds gestreefd de leiding van alle plaatselijk verzet in handen te houden.

Daar de noodzakelijkheid werd ingezien om de gevormde O.D.groep toch eenigermate in groepsverband aan elkander gewoon te maken en te doen kennen werd in het kader van den Luchtbeschermingsdienst voortgebouwd en geoefend, hetgeen een prachtige gelegenheid was, daar den Luchtbeschermingsdienst, met het oog op oefeningen, nachtverblijf in de open lucht e.d. door de bezettende overheid verschillende privileges waren toegekend. Slechts enkele personen waren echter met de juiste toedracht en opzet op de hoogte, hoewel alle leden de onder geheimhouding opgelegde wetenschap hadden, dat de Luchtbeschermingsdienst, zoo noodig voor zeer speciale opdrachten in het belang van het vaderland gesteld zou kunnen worden. Dit was daarom ook de reden, dat er druk werd geoefend, besprekingen gehouden en er steeds een goede verstandhouding tusschen het personeel heeft geheerscht, waarvan elk lid individueel er naar streefde om alle gewenschte inlichtingen te verstrekken en nasporingen te doen, waarbij ik speciaal duid op het verzamelen van wapenen en munitie.]

Toen dan ook K Frits (Hoynck v.Papendrecht), ~~inmiddels~~ in 1943 contact met mij opnam voor medewerking aan de inmiddels opgerichte P.A.N., lag het op mijn weg de gevraagde medewerking te verleenen, waartoe overigens niets bijzonders behoefde te gebeuren, daar de bestaande groep ook voor deze organisatie kon worden ingezet.

Door bemiddeling van Frits werden geregeld besprekingen gehouden, aangespoord tot bepaalde verzetsdaden, instructies daaromtrent gegeven enz. Toen de invasie in Normandië eenmaal een feit was geworden, nam de activiteit sterk toe en de onderscheidene plaatselijke groepen beperkten zich niet tot verkregen opdrachten, doch voerden elk af-

zonderlijk sabotagedaden e.d. uit. [Zoo werden b.v. de strooloods en de stroohulzenfabriek van de firma van Engelen, die op volle toeren voor de Duitschers moest werken, in brand gestoken. Contact werd gelegd met de Witte Brigade in België en van daaruit werd o.m. een springlading voor een treinontsporing ontvangen, bestemd en gebruikt voor de lijn Achel-Valkenswaard. De springlading is aangewend, doch wegens vochtigheid of ondeugdelijkheid is deze helaas niet tot ontploffing gekomen. Telefoonkabels van een luchtvaartpost onder deze gemeente werden door-gesneden, terwijl groote stukken hieruit op onverklaarbare wijze ver-dwenen. Op aanwijzing van Frits werden voorbereidingen getroffen voor z.g. "wapen-droppings", welke echter nimmer gekomen zijn. Materialen als wekkers, batterijen, springstof e.d. werden verzameld, teneinde waar noodig of gewenscht te gebruiken, voor de vervaardiging van tijdbommen o.a. bij de hoogspanningsmasten te Maarheese.

Ook werden nasporingen gedaan naar de z.g. fosforfleschjes en spring-ladingen, die door de geallieerden per luchtballon naar de bezette ge-bieden werden gedirigeerd en op verschillende plaatsen in de gemeente zijn terecht gekomen. Deze materialen werden als prachtige en welkome hulpmiddelen gebruikt bij overvallen, brandstichtingen en vernietigingen. O.m. werden deze fleschjes door mijn tusschenkomst aangewend bij de overvallen op het bevolkingsregister van Eindhoven (mislukt), Mierlo en Venlo. Daarbij werd nog dikwijls gebruik gemaakt, teneinde het blusschen te bemoeilijken van Engelsche staaftbrandbommen, die op voor de Moffen onverklaarbare wijze uit de neergeschoten Engelsche vlieg-tuigen verdwenen en tennopzichte waarvan ik in staat ben geweest ver-schillende knokploegen met dit materiaal te voorzien.]

[Op administratief gebied werden bovendien de meest verfijnde, op wetenschappelijke basis gefundeerde falsificaties en onregelmatigheden doorgevoerd, teneinde de door de Moffen benoodigde gegevens eensdeels in de war te sturen en anderdeels in staat gesteld te worden om de onder-duikers zooveel mogelijk te helpen. Met name ten opzichte van persoons-bewijzen, persoonskaarten, Z.kartten, Ausweisen enz.]

[Naarmate de geallieerde bombardements- en andere vluchten op Duitsch-land in aantal en sterkte toenamen werd de noodzakelijkheid ingezien om een patrouilledienst in te stellen, die speciaal bij nachtelijke vluchten, voorzien van legitimatiepapieren van den Luchtbeschermings-dienst, ook in de sperr-uren, patrouille liep om geallieerde piloten op te sporen, die afgeschoten zijnde, via de Witte Brigade naar Engeland konden worden teruggeholpen en eventueel op andere manieren be-hulpzaam te zijn bij het doen verdwijnen van wapenen en munitie uit neergeschoten vliegtuigen.]

Opvallend daarbij is wél, dat deze patrouilles nooit hulp hebben behoeven te bieden, daar boven deze gemeente tijdens den duur van den geheelen oorlog geen enkel geallieerd vliegtuig is afgeschoten.]

Tot slot werden inlichtingen ingewonnen, vliegvelden in kaart gebracht, geschutopstellingen en verdedigingswerken hierop aangeduid, kortom alle mogelijke spionnagewerkzaamheden verricht, welke gegevens per koerierster van de Witte Brigade werden bezorgd bij Monsieur Marcel Dubois te Gent (België), die de gegevens sorteerte en verder zorgde voor rapport aan de geallieerde legerleidingen en/of regeeringen. Van dezen weg om spionagegegevens in het bezit der geallieerden te doen komen werd o.m. door mijn bemiddeling ook gebruik gemaakt door de spionnagegroep "Luctor et Emergo", waarvoor ik groote aantallen negatieven en rapporten heb doorgezonden.]

[Op 24 Augustus 1944 des morgens om 5 uur kwam er een kink in de kabel. Door laf verrad werd ik op dien morgen door de S.D. van mijn bed gelicht voor het verleenen van hulp aan onderduikers.] De werkzaamheden werden echter onverminderd voortgezet, op de eerste plaats door mijn zusters, die volledig op de hoogte waren met de plaatsen en de behoeften der onderduikers en alle overige loopende zaken. Daarbij werden zij geassisteerd door Hans (Verbeek), die ook overigens wat de organisatie betref volledig was ingelicht en aan wiens beleid ik het verdere verloop veilig kon overlaten.]

Hoewel ik, ingesloten zijnde in het politiebureau te Eindhoven daags na mijn arrestatie reeds contact had met de ondergrondse heb ik er toch nimmer bij stilgestaan en had ik zulks ook niet kunnen vermoeden, dat ~~de~~ de laatste etappe niet naar wensch zou verlopen.

In verband daarmee het volgende. Reeds vóór mijn arrestatie zocht reeds herhaaldelijk contact en was ook wel eenigszins op de hoogte met het plaatselijke en andere ondergrondse werk een zekere Mijnheer J.A.J.Moes, uit deze gemeente. Vóór den oorlog was hij provisie-

reiziger voor de Dity-garage te Eindhoven, doch tijdens den oorlog deed hij niets, terwijl zijn echtgenoot als onderwijzer voor hem den kost verdiende. Zooals gezegd was hij eenigermate op de hoogte met het plaatselijke ondergrondse werk, hetgeen kwam doordat hij, tegenovereen garage wonende, van waaruit de Fransche krijgsgevangenen werden geholpen, hiervan dikwijls iets opving en zodoende geleidelijk met dezen tak van het ondergrondse werk meer getrouwd geraakte, daar hij bovendien als vlot spreker van verschillende talen zijn diensten aanbood, die uit veiligheidsoverwegingen niet altijd geweigerd konden worden. Hij gaf voorts uit of hij contacten had met verschillende illegalen in Eindhoven en bleek ook doorgaans niet slecht ingelicht te zijn.

In den tijd - tijdens mijn gevangenschap - toen mijn directe medewerkers de noodzakelijkheid gingen inzien om de bestaande, beperkte kern uit te breiden en daartoe reeds de eerste stappen werden ondernomen, doordat verschillende jonge grenskommiezen en marechaussee's werden aangezocht, werd door den Heer Moes naar voren gebracht, dat reeds een uitgebreide P.A.N.groep bestond en sedert eenigen tijd was geformeerd. Noodgedwongen is toen een fusie tot stand gekomen, hoewel de aanvoerder dezer groep een bekend smokkelaar en zwart-handelaar was, terwijl het meerendeel der overige leden niet veel onderdeed voor wat betreft deze kwalificatie.

Uit na de bevrijding verkregen inlichtingen meen ik te moeten besluiten, dat de Heer Moes inderdaad in contact heeft gestaan met illegalen in Eindhoven, maar dan meer in het bijzonder met de communistische illegalen, en dat hij daarvoor na de bevrijding ook heeft gewerkt.

Over de werkzaamheden in deze laatste dagen van deze laatste groep is mij niet veel bekend. Hans heeft nog in samenwerking met kommiezen en marechaussees tusschen Sterksel en Maarheeze een Duitse trein tot ontsporing gebracht door de lijn op te blazen, waarbij gebruik is gemaakt van trotyl-ladingen, welke van geallieerde zijde per ballon werden afgeworpen. Aangezien de boer, die deze trotyl-blokjes had gevonden, naar later bleek, de slagkoorden waaraan slagpijpjes had aangewend, na verijdering der slagpijpjes om "zijn zakken rog dicht te binden", werden de openingen in het trotyl voor de bevestiging der slagpijpe met kruit gevuld, waarna de onsteking werd tot stand gebracht door een zultende schoenveter, hetgeen is gelukt.

Verder is in die dagen weinig gebeurd, dan een afwachtende houding aangenomen.

[Op 18 September, bij de bevrijding van Eindhoven, ben ik eveneens bevrijd. Op 19 September d.a.v. ben ik naar Leende teruggegaan en tot de bevinding gekomen zijnde, dat Leende nog niet bevrijd was, doch lag in het z.g. niemandsland, heb ik onmiddellijk contact opgenomen met mijn wedewerkers, en ben toen tot mijn groote verwondering in kennis gekomen met den bovenaangehaalden gang van zaken.

Ik heb mij toen enkele belast met een algeheel toezicht en heb tot tweemaal toe moeten ingrijpen om te voorkomen, dat ondoordachte daden werden ten uitvoer gelegd, waarvan de gevolgen niet waren te overzien.

Zoo werd op het hoofdkwartier, terwijl ik daar toevallig aanwezig was, de aanwezigheid van een Duitscher in het dorp gemeld, terwijl een tweede, buiten het dorp diens terugkomst afwachtte. Zonder na te denken wilde men deze enkele Duitscher op ruimen, niet vermoedende, dat dit een verkenners was van een vrij groote troep in de omgeving van Maarheeze. Des avonds werd het geluid van een naderende tank waargenomen, komende uit de richting Valkenswaard. Bij nadering bleek het een door de P.A.N uit Valkenswaard buitgemaakte Duitse pantserwagen te zijn, bemand met gebrekkig gewapende P.A.N.menschen. Op mijn vraag, welke de bedoeling was van hun tocht, werd geantwoord, dat zij zoo noodig assistentie wilden komen verleen en aan de hier opereerende P.A.N. Met de wetenschap, dat in de kom van het dorp nog Duitschers waren, bewapend met een licht kanon, pantservuisten e.d. heb ik deze menschen toen doen terugkeeren naar Valkenswaard. Dat dit niet te vroeg was bleek wel hieruit, dat ik langs een anderen weg naar huis moest terugkeeren om zelf niet in handen der Duitschers te vallen.]

Na de bevrijding van de gemeente, welke op 20 September tot

stand kwam, zijn deze P.A.N. mensen eerst volledig in de bekende uitrusting voor den dag gekomen. Het voornaamste nuttige werk, dat door deze mensen is verricht is wel het arresteeren van de on-vaderlandsche elementen en bewaking van enkele Duitsche krijgsgevangenen, welke in samenwerking met de Engelschen waren gemaakt.

Toen ik nadien tot waarnemend Burgemeester werd aangesteld, heb ik mij zoo spoedig mogelijk beijerd om de P.A.N.beweging, zooals die hier was geloopt en welke de sympathie van de bevolking niet had, zoo spoedig mogelijk te liquideeren.]

Aangaande de nadien hieruit voortgevloeide Blauwe Jagers enz. zou ik nog uitvoerig kunnen rapporteeren, meer in het bijzonder omtrent de moeilijkheden en onaangenaamheden daaromtrent ondervonden en toen reeds uitvoerig gerapporteerd aan het Hoofdkwartier der Binnenlandsche Strijdkrachten o.l.v. kapitein van Dijk te Eindhoven. Aangezien een en ander echter toen reeds in die rapporten en brieven is vastgelegd, meen ik dit thans achterwege te kunnen laten. Afgaande op de plaatselijke ervaringen, meen ik dat deze beweging niet geheel van communistische invloedsfeer ontbloot is geweest.

[Om te besluiten, meen ik als mijn persoonlijke conclusie te kunnen vastleggen, dat de goed-gefundeerde, degelijke en naar vaderlandsche principes gevoerde strijd aan het einde is bevroren door de z.g. "September-artisten", die voor het meerendeel niet geheel van blaam ontbloot zijn, doch thans met de lauweren gaan strijken, die anderen toekomen en thans nog zooveel mogelijk trachten de meest verantwoordelijke posten te bezetten om niet alleen zichzelf te vrijwaren, doch bovendien om den principieelen ondergrondschen strijder in zijn na de bevrijding gevoerden strijd voor rechtsherstel en wederopbouw van den rechtsstaat, zooveel mogelijk te beknotten.

De echte oud-illgale werker verlangt geen belooningen, eereblijken of lauwerkransen; hij heeft niets anders gedaan dan zijn plicht, waarbij hij dikwijls heeft moeten aanzien, dat vooraanstaande leidinggevende personen, niet alleen werkloos bleven toezien, doch vele ondernomen acties nog tegenwerkten.

Op grond hiervan rekt hij het thans tot zijn plicht uit eerbetoon aan zijn gevallen medestrijders te streven naar algeheel rechtsherstel in de maatschappelijke samenleving, welke helaas nog ver te zoeken is.

Daarom is het voor mij wederom een verheugend verschijnsel en ik neem hiertoe trouwens elke poging of gelegenheid te baat, dat thans hiertoe wederom pogingen in het werk worden gesteld, ten blijkke waarvan door mij dit uitvoerig rapport is samengesteld.

De samensteller,

LEENDE, 11 September 1946

IN LEENDE WERD IK VOOR DE TWEEDE KEER BEVRIJD

door Guusje Veldhuizen

Op de achttiende september 1944 zat ik rond het middaguur op de cellengang van het politiebureau te Eindhoven aan de warme hap, in gezelschap van een bewaker, toen achter mij 'n deur open ging, iemand mij verzocht mee te komen, waarna de wachtcommandant uitgelaten riep: "Meneer Vogels, eindelijk bent U vrij!" Voordat de betekenis van die woorden tot me door konden dringen, werd ik meegetrokken naar de hoofdingang, op de schouders gehesen en aan de samengestroomde menigte getoond met de kreet: "Onze laatste arrestant van de moffen!" Men zwaaide en juichte naar me en als in een roes onderging ik die hulde.

Karel Margry beschrijft bovenstaand tafereeltje in zijn boek "De Bevrijding van Eindhoven" op blz. 53 (Eindhoven 1984) als volgt:

Bij het politiebureau op de Grote Berg in Eindhoven was een grote menigte op de been. Onder luid applaus werden de mensen die door de S.D, (de Sicherheitsdienst) gevangen waven gezet, vrijgelaten. De laatste arrestant, de heer F.G.M. Vogels uit Leende, die verdacht werd van Duitsvijandige activiteiten (ten onrechte: hij was leider van het Leender verzet), werd zelfs op de schouders gehesen en uitbundig toegejuicht.

Wie was die F.C.M. Vogels, hoe kwam hij daar als gevangene terecht en hoe kwam hij in het Leender verzet?

Tweeënveertig jaar na dato geeft een rustige, bedachtzame Frans Vogels antwoord op mijn vragen. Hij woont nog altijd in Leende zijn geboortedorp; waar zijn vader burgemeester was van 1911 tot 1940, in dezelfde periode van het turbulente "bewind" van pastoor Steenbekkers! Frans was de appel die niet ver van de boom viel! Als achttienjarige knaap kwam hij in 1932 als volontair op de secretarie van het gemeentehuis in Leende terecht, waarna hij vijf jaar later(!), als volwaardig ambtenaar zich inzette voor de gemeente Leende en dat ambt tot 1975 bekleedde. Hier volgt zijn verhaal.

HET VERZET

Het verzet tegen de bezetter begon al toen de oorlog nog niet officieel een feit was. Rond de klok van drie uur in de nacht van negen op tien mei 1940, toen de Nederlandse bevolking zich nog niet bewust was van de ramp die op het punt stond los te barsten, werden we opgeschrikt door het schelle rinkelen van de voordeurbel. Op de stoep stonden enkele militairen met een boodschap voor ons vader, de burgemeester/secretaris Justinus Vogels van Leende. Eenmaal binnen deed de sergeant als oudste in rang het woord en bracht het verpletterende nieuws dat Duitse troepen de Nederlandse grens hadden overschreden en dat we in oorlog waren met Duitsland. Of dit voor het moment nog niet genoeg was, vertelde hij dat de mogelijkheid bestond voor een landing van Duitse vliegtuigen OP DE WEG TUSSEN MAARHEEZE EN LEENDE, die hiervoor bijzonder geschikt was omdat deze zes kilometer geasfalteerde weg al gereed gemaakt was voor verbreding voor de aanleg van een dubbelbaansweg. Voor dit doel waren al de eeuwenoude eikenbomen aan weerszijden van de weg gekapt en geroid, sloten gedicht en afrasteringen van weilanden weggehaald.

In opdracht van zijn superieuren verzocht de sergeant aan mijn vader medewerking te verlenen om die weg zo snel mogelijk te versperren, zodat geen enkel vijandelijk vlieg tuig daar kon landen. We schoten in onze kleren en met mijn broer Kees en de uit zijn bed getrommelde gemeentewerker Jan van Weert gingen we letterlijk de boer op om deze opdracht uit te voeren. In een mum van tijd kwamen de boeren met hun karren, ploegen, kruiwagens en al wat ze maar mee konden sjouwen en barricadeerden de weg, zodat er zelfs geen mus meer kon landen. De militaire boodschappers waren doorgegaan naar Maarheeze met

hetzelfde verzoek en ook aan die kant van de weg waren ze vol strijdlust bezig om voor de vijand de eerste kool te stoven. Het verzet was geboren!

VIER JAAR LATER

Het was half augustus 1944 toen de mij goed bekende Derk Geukens mij verzocht een onderduikadres te zoeken voor een persoon afkomstig uit Enschedé. De lijn waarover het verzoek liep was safe en Geukens vertrouwde ik ten volle. Hij was een dorpsgenoot en collega, rijksambtenaar voor de grens en belastingen. Ik beloofde mijn medewerking, doch wilde enkele dagen wachten omdat het kermistijd was in Leende. Niet dat er een draaimolen of snoeptent aanwezig was: in die periode ondenkbaar, maar men ging wel op familiebezoek in die dagen, dat was traditie, dus kon ik in dat kleine dorpje van 2000 zielen niet op zoektocht, want iedereen kende iedereen en die drukte was voor mijn missie te link. Het bleek dat de onderduiker snel onder de pannen moest, waardoor Geukens noodgedwongen zelf die man in huis nam. Als extra belasting bracht hij ook zijn zoon mee van 'n jaar of zeventien. Enkele dagen later ging ik naar het huis van Geukens om die onderduikers te ontmoeten en al gauw vond ik die meneer X op zijn zachtst gezegd een onaangenaam persoon. In plaats van een te verwachten dankbaarheid, nam die man een brutale dreigende houding aan. Hij zei o.a.: "Ik ben nu hier met mijn zoon, U zult me moeten helpen of U wilt of niet! Ik heb een pistool.... als U geen veilig adres voor ons vindt dan schiet ik eerst mijn zoon dood en dan mezelf!" We stonden wel even met de ogen te knipperen van die uit- spraak, maar ja, we leefden in een abnormale tijd en we waren in die laatste vier jaar al zoveel vreemde en overspannen figuren tegengekomen; hij zou wel kalmeren! De volgende avond kwam een zeer ongeruste Geukens bij me thuis. Meneer X had 's morgens de fiets van zijn vrouw geleend om ergens(?) Belgische shag te gaan kopen en hij was nog niet terug, wat nu? Rustig afwachten was mijn advies, we kunnen daar nu toch niets aan doen. En inderdaad kwam hij rond acht uur terug met een verward verhaal van de weg kwijt e.d. Het was een rare snuiter, maar we slaakten een zucht van opluchting en gingen gerustgesteld naar bed. Ik was nog niet getrouwd en woonde met drie zusjes bij de ouders thuis in de Dorpstraat nr.42.

DE ARRESTATIE

Het werd een korte nacht want rond vijf uur schoot ik wakker doordat een angstige zus fluisterde: "Vlug, het hele huis is omsingeld door Duitsers, ze staan voor de deur en hebben al gebeld; ze zullen wel voor jou komen. En ja hoor, lang en hard ging de bel. Vluchten was niet mogelijk. Mijn zus deed de deur open en een van de soldaten zei: "Wir müssen den Herrn Vogels haben", waarop hij onmiddellijk mijn zus opzij schoof en de trap opging, gevolgd door Fröhnafel, de 'rechterhand' van Weber, het hoofd van de S.D. in Eindhoven. Ik moest me "schnell" aankleden "und mitkommen". Terwijl ik wat kleren aantrok, stonden mijn ouders bang en hulpeloos op de gang, niet wetend wat te doen. Enkele Duitse soldaten met honden doorzochten vluchtig het huis, trokken wat kasten en laden open maar vonden gelukkig niets. (Een stapeltje bonkaarten lag onder de traploper!)

Ik werd naar buiten geduwd en de eerste die ik zag was de onderduiker meneer X, Judas de Verrader! Toen ging pas 'n lampje branden: ik was te goeder trouw geweest. Te laat, ik zat in de val!

Met enkele soldaten -het geweer in de aanslag- togen we op weg, de Dorpstraat uit, over de Valkenswaardseweg, waar toen nog bijna geen huizen stonden, ongeveer naar het punt waar nu "Jagershorst" ligt. Daar stonden enkele personenauto's en in een ervan moest ik plaatsnemen. Vanaf dat punt had ik ruim zicht op de weg. Na enige tijd zag ik weer 'n groepje soldaten aankomen met Fröhnafel voorop, die twee arrestanten meevoerden: mijn vriend Derk Geukens en Tjeu Sporen. Met Tjeu had 'Judas' de vorige avond contact gehad in een café (dat hoorde ik later). Toen het groepje bij de auto's aankwam, sprongen de soldaten stram in de houding voor hun baas en werd ik gesommeerd direct uit de wagen te komen. We werden met z'n drieën op 'n rij gezet en met zijn manschappen als toeschouwers voerde Fröhnafel 'n eenakter op. Hij pakte een machinepistool, richtte dat naar boven, gaf een vuurstoot naar rechts en een vuurstoot naar links, draaide zich dreigend naar ons om en zei: "Morgen früh um sechs Uhr!"

Na deze solo intimidatiestunt werden we met een snauw en 'n por in de auto geduwd. Naast de chauffeur zat 'n soldaat die de hele route naar Eindhoven zijn pistool op ons gericht hield. Vreemd genoeg was ik heel rustig en onderging het gebeuren heel gelaten. We reden naar de Paradijslaan, waar even gestopt werd voor de villa van Dr. Valken, waarin de S.D. zich genesteld had maar na enkele ogenblikken reden we de poort door van het politiebureau op de Grote Berg. Mijn logeeradres voor de komende maand!

Op de eerste verdieping van dat gebouw werd ik ingesloten in 'n cel, alleen, na het gebruikelijke ritueel van schoenveters uit de schoenen -ik zou niet weten waarvoor ik ze anders had kunnen gebruiken-, broekriem afgeven, etc. Daar te zitten zonder bezigheden! Het eten dat driemaal daags door een loketje werd aangereikt, was zonder meer goed. Dat werd bereid door de zusters in het Don Bosco huis aan de overkant. Ook daar zaten mensen gevangen.

Een keer per dag werden we gelucht op de binnenplaats, wat ons de gelegenheid gaf eventueel nieuws uit te wisselen. Zo hoorde ik na enkele dagen dat de vrouw van Geukens ook gepakt was, evenals caféhouder Baudoin, Paul Smulders, allen uit Leende, en een tussenpersoon uit Amersfoort genaam Gunster, ook Rijksambtenaar, met vrouw en baby!

Al met al was het er wel vol te houden. De familie zorgde voor schoon goed, dat moesten ze aan de poort afgeven en de vuile was namen ze mee terug. Een echte plaag waren de vlooiën, daar kon je de dag mee door brengen, je hele huid krabde je kapot.

Ik had gauw door welke politieagenten goed of fout waren. Zo kreeg ik al snel van een van hen te horen dat "De Ondergrondse" op de hoogte was van al die laatste arrestaties, ik hoefde me niet ongerust te maken. Ik was er inmiddels ook wel achter gekomen dat de Bezetter wel wat anders aan zijn hoofd had dan enkele dwarsliggende burgers die niet echt gevaarlijk waren. Het was inmiddels 3 september en Brussel was in geallieerde handen. Het was onmogelijk geworden om ons alsnog op transport te zetten naar Duitsland. Men liet ons dus maar zitten. Op één september hadden de troepen zich massaal teruggetrokken, ook dwars door Eindhoven. Toen kwam Dolle Dinsdag, 5 september. Een ondergedoken politiefunctionaris gaf op het politiebureau opdracht dat alle gevangenen van de S.D. moesten worden vrijgelaten. Ik zat in mijn cel, hoorde een hoop drukte op de gang, geklap met deuren en vol spanning wachtte ik af wat er zou gebeuren.

Er gebeurde helemaal niets. Het werd steeds stiller, waardoor ik nu zeer ongerust zelf op de deur ging bonken, totdat er een bewaker kwam, die ik toeriep: "Ik hoor dat alle S.D.-arrestanten zijn vrijgelaten en waarom ik niet.

Verbaasd keek die man me aan en "Welpotverd..., hoe is dat nu mogelijk..." Wat bleek? Er zat 'n vrouw in arrest voor een of andere overtreding die ook Vogels heette en ... was vrijgelaten, waardoor ik nog vastzat. Natuurlijk vroeg "Dan mag ik zeker nu ook wel opstappen?" "Nee", zei de man "want Weber en consorten zijn allang op de hoogte van de ontsnapping en deze kunnen ieder moment hier weer terug zijn". Hij had het nog niet gezegd of inderdaad stond Weber met 'n Duits militair in de deuropening van mijn cel. Ze waren van top tot teen gewapend, zelfs handgranaten hingen aan zijn laarzen. Wijzend naar mij beet hij me toe "Sie sollen hier bleiben", waarna de deur werd dicht gesmaakt. Zo gauw deze hun hielen hadden gelicht, kwam 'n betrouwbare agent me geruststellen: "Jammer van die vergissing die er gemaakt is, maar de situatie is op het moment zo dat jou nu niets meer overkomt, daar zorg ik persoonlijk voor!"

Vanaf die tijd kreeg ik in vrij grote mate bewegingsvrijheid binnenshuis tot de bevrijding van 18 september: Ik was vanaf die dag nog de enige S.D.-arrestant in het bureau. Als ik persé gewild had, zou ik wel hebben kunnen vluchten, maar ik wilde die politie niet in moeilijkheden brengen, vooral niet na de belofte om mij te beschermen. In de laatste dagen voor de bevrijding werden er nog mensen uit Valkenswaard opgepakt en in het bureau ingesloten. Zo herinner ik me nog een heel Frans gezin dat hier binnenkwam en waar ik 'n beetje contact mee had. Ook hoorde ik dat er 'n man opgepakt was die volkomen geïsoleerd werd gehouden. Later heb ik nog wel eens gedacht dat hij misschien King-Kong geweest was, maar die heeft

alleen in het Don Boscohuis vast gezeten.

DE BEVRIJDING NADERT

Gedurende die laatste dagen werd ik nauwkeurig op de hoogte gehouden van de vorderingen van het geallieerde leger. De luchtlanding in Son kon ik helaas niet zien, want alle ramen boven waren geblindeld, maar wel was het rumoerig in de lucht; de vele vliegtuigen, schieten en explosies... Toen kwam maandag achttien september. Ik zat te eten op de cellengang aan 'n klein tafeltje met 'n bewaker als gezelschap. Achter me was 'n deur die toegang gaf tot 'n wachtlokaal. Terwijl ik met smaak het maaltje rode kool- piepers-lapje vlees zat te eten werd de deur achter me geopend en werd ik verzocht direct mee te komen. (Liever wilde ik eerst mijn bord leeg eten) Het lokaal was gevuld met uitbundige politiemensen en bureaupersoneel, allemaal getooid met oranje en de driekleur en vrolijk werd me toegeroepen: "We zijn vrij, meneer Vogels. U bent vrij!" Het eerste wat ik op dat moment kon bedenken was: "Nou, dan zal ik maar eerst gaan afeten!" "Nee, nee," riep men, "kom eens mee!" En voordat ik ergens op bedacht was, sleepten en droegen ze me naar de hoofdingang, werd ik op de schouders gehesen en aan den volke getoond met de kreet: "Onze laatste S.D.-arrestant." Dolgelukkig ging ik het bureau binnen om m'n schamele bezittingen te pakken. Zijnde: een versleten regenjas en 'n trommelke met scheergerei, nam afscheid van de heren politie en stond buiten, vrij en bevrijd. Nu deed zich het gelukkig toeval voor dat tussen al dat volk een bekende van me stond, een zekere Jan Louwers, afkomstig uit Meerveldhoven en getrouwd met de Leendse Riet van Engelen van de strohulzenfabriek. Ze woonden in de Nassaustraat, dus vlak bij de Grote Berg, pas getrouwd en de eerste baby opkomst. Vriend Jan nam me mee naar zijn huis waar ik meteen verzorgd werd, d.w.z. ik kon me eens goed wassen, verschonen en kreeg heerlijke boterhammen met spek voorgeschoteld, want ik rammelde van de honger doordat het middagpraktje door alle onverwachte gebeurtenissen erbij was ingeschoten. Hierna wilde ik niets liever dan naar buiten en ik had nog geen bevrijder gezien dus... En ja hoor, op de hoek Vestdijk - Ten Hagestraat lagen enkele uitgeputte parachutisten die de trottoirband als hoofdkussen gebruikten. Ik keek naar ze of ze het achtste wereldwonder waren en kon hun aanwezigheid bijna niet bevatten. Een van hen nam enkele trekjes van 'n sigaret. Hij gooide deze achteloos weg, waarna ik de sigaret onmiddellijk oprapte en oprookte totdat ik bijna mijn vinger verbrandde. Het was een Chesterfield!

Daar hoorden we ook nog schieten en we hoorden vertellen dat het leger in aantocht was. We liepen terug naar de Grote Berg, want dat schouwspel wilde ik voor geen goud missen. En daar kwamen ze: de eerste tanks en jeeps met de Tommies; dat beeld zal ik -zoals zovelen- nooit meer vergeten, dat ligt vast in de computer van de herinnering. Na enige tijd kreeg ik een hevig verlangen om naar huis te gaan, maar hoe! Leende was zo dichtbij, hemelsbreed 10 km, maar hoe kwam ik daar! Het leek me een goed idee om naar Veldhoven te gaan, waar mijn broer Piet kapelaan was. Jan Louwers bood me zijn fiets aan waarmee ik naar Meerveldhoven kon gaan en die ik kon achterlaten bij zijn ouders die daar woonden. Te voet ging ik verder naar Veldhoven. Op de driesprong naar Zeelst ontmoette ik een uitgelaten menigte, die uitzinnig van vreugde hoste en danste. En daar kwam ik, in m'n schamele jasje met m'n trommelke onder de arm. Ik moet er heel armetierig hebben uitgezien, want ik hoorde op afstand zeggen: "Kijk es daar.... da kon wel 'n weggelopen mof zijn." Ik zei niets en men liet me gelukkig rustig doorlopen. Op de pastorie werd ik hartelijk ontvangen en onthaald. Na deze boordevolle, emotionele dag viel ik uitgeput in slaap. De eerste nacht in vrijheid ! De volgende dag nam mijn broer, de kapelaan, contact op met de ondergrondse van Veldhoven met als resultaat dat 'n zekere meneer Schats onmiddellijk bereid was mij met een auto naar Leende te brengen. Hij kwam met nog twee anderen in een versierde auto voorrijden waaraan op de voorkap de Nederlandse vlag bevestigd was. Om hun arm hadden ze ook de driekleur gebonden. Op de Aalsterweg in de buurt van het St.-Jozefziekenhuis was er geen doorkomen aan. Het geallieerde leger probeerde vier rijen dik door te sluizen naar Eindhoven, en wij probeerden stroomopwaarts over de stoep.. Eindelijk kwamen we bij de afslag naar Leende, waar het al veel minder druk was en naarmate we Leende naderden werd het vreemd en angstig stil na die enorme drukte, dus vertrouwden ik het helemaal niet en zei: "Stop toch es effekes" en riep naar mensen in de verte: "Is Leende ook vrij?" "Ja, rij maar door", riepen ie terug, maar van Valkenswaard tot in Leende was geen mens te zien. Toen we thuis aankwamen schrokken ze geweldig: ineens die auto voor de deur met de vlag breed uit

gespreid voorop, want Leende was helemaal nog niet vrij. Vlug werd de grote poort opzij van het huis opengemaakt en de wagen naar binnen gereden. Op dat moment was er gelukkig geen Duitser te zien, maar 'n goed half uur later zag ik ze in het dorp lopen. Op 'n gunstig moment en zonder 'vlagvertoon gingen mijn begeleiders er als de weerlicht vandoor wat toch een bravourestukje was, want men wist niet waar de moffen zaten. Maar gelijk hadden ze. Diezelfde avond ging ik op onderzoek uit naar het gemeentehuis, waar ik de verzetsgroep verwachtte. Het was angstig stil op straat. Gisteren stond ik nog tussen een uitzinnige mensenmassa de bevrijders toe te juichen, 24 uur later- sloop ik dicht langs de huizen, bang 'n vijand tegen te komen. Een onwezenlijke situatie. In dit afgelegen dorpje hadden de mensen er geen idee van hoe de geallieerden er uit zagen. De doodvermoeide paratroopers in hun degelijke outfit, de Tommies, het geweldige leger, in hun tanks, jeeps en zoveel ander soort rollend materieel, waarop vooral jonge meisjes uitgelaten meereden. Ik ging op zoek naar het groepje verzetsmensen waarmee ik de hele oorlog door had samengewerkt en doorstaan had. Als verantwoordelijke ambtenaar, waarnemend burgemeester en secretaris, wilde ik wel eens weten wat er aan de hand was en hun laten zien dat ik weer boven water was na al die weken. In 'n lokaal trof ik de P.A.N. aan, in de bekende overall's met band om en in het bezit van geweren. Op dat moment kwam er 'n groepje binnen en vertelde op de weg naar Maarheeze twee Duitsers te hebben gezien. Ze stelden voor die twee 'n kopje kleiner te gaan maken. Ze popelden natuurlijk om actief te worden. Ik vroeg of het soms in hun bol was geslagen. Dat jullie hier zijn is best en ook dat je de boel in de gaten houdt, zodat je weet wat er aan de hand is, maar ga geen voorbarige dingen doen. We zitten hier in niemandsland, de Duitsers lopen hier nog rond en zijn tot het uiterste gespannen. Ik geef jullie de goede raad die geweren hier achter in het maisveld te verstoppen en je verder koest te houden en rustig af te wachten wat er gaat gebeuren. Vervolgens ging ik naar huis, want ook dit was een zeer enerverende dag geweest. Eigenlijk was ik goed moe, maar om na al die weken weer in mijn eigen bed te slapen -waarnaar ik zo dikwijls verlangd had- zat er nog niet in. Wat we nu precies verwachtten wist ik niet, in ieder geval geen rustige nacht. We besloten die in de kelder door te brengen, maar het werd juist vreemd stil. Ik gluurde zo nu en dan naar buiten en zag enige malen enkele Duitsers voorbij komen, sommige te voet en anderen op de fiets. Tegen de middag werden we opgeschrikt door mitrailleurvuur dat langzaam dichterbij kwam. We hoorden boven ons hoofd de ruiten sneuvelen en het dreunend geratel van tanks. Dat moesten de Tommies zijn. Op het moment dat ik de keldertrap op kwam en in de keuken kon kijken, zag ik de arm van een Engelse soldaat die door het kapotte raam een gekookt ei van de tafel nam. Hij zal wel uitgehongerd geweest zijn! Raar misschien, ik was blij dat ik die man ergens mee kon plezieren. Voorzichtig en langzaam liepen de soldaten met de bajonet op het geweer voor de tanks en legervoertuigen uit, speurend in alle weggetjes en gangen naar Duitsers die zich verstopt hadden. Ze gingen zelfs met de bewoners schuren in en zolders op, want ze namen geen enkel risico. Het bevrijdingsleger kwam van Achel en Valkenswaard door de Staatsbossen en over de akkers naar Leende en voor diegenen die dat gezien hebben moet het een machtig gezicht geweest zijn. Ik had het grote voorrecht om tweemaal te worden bevrijd . Zoiets maak je maar een keer in je leven mee. Maar dat is dan ook meer dan genoeg!